

**Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas
prie Krašto apsaugos ministerijos**

2017 M. VEIKLOS ATASKAITA

**Vilnius
2018**

TURINYS

ĮVADINIS ŽODIS	2
1. ŽVALGYBA	2
2. KONTRŽVALGYBA	4
3. IŠTEKLIAI	7
4. PRIORITETINĖS 2018 METŲ VEIKLOS KRYPTYS	8

ĮVADAS

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) žvalgybos įstatymu, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos (toliau – AOTD, Departamentas) šia ataskaita visuomenei pristato 2017 m. AOTD veiklos rezultatus. Šioje ataskaitoje pateikiama tik neįslaptinta informacija. Detali 2017 m. veiklos ataskaita buvo pateikta Valstybės gynimo tarybai ir LR Seimui.

Dėl nekintančių Rusijos Federacijos (toliau – RF) imperinių ambicijų ir toliau jos gausiai naudojamų įvairių priemonių prieš LR, kitas Baltijos šalis, NATO ir Europos Sąjungą (toliau – ES), regioninė ir LR saugumo aplinka išlieka sudėtinga, o reikalavimai žvalgybai auga. Dėl 2017 m. vykusių karinių konfliktų su NATO imituojančių didelio masto RF strateginių mokymų „Zapad 2017“ buvo reikalingas ypatingas LR žvalgybos institucijų susitelkimas ir intensyvi veikla, užtikrinant prioritетinės informacijos surinkimą, apdorojimą ir pateikimą laiku nacionalinį saugumą užtikrinančioms LR institucijoms, sąjungininkams, NATO ir ES.

Siekdamas laiku ir tinkamai patenkinti prioritетinius ir kitus žvalgybos informacijos poreikius gynybos, karinėje-politinėje, karinėje-ekonominėje, karinėje-techninėje ir karinėje-informacinėje srityse, Departamentas plėtojo ir stiprino turimus žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumus. Departamentui 2017 m. skirti išteklių sudarė reikiamas prielaidas žvalgybos informacijos rinkimo, grėsmių identifikavimo ir jų šalinimo bei analitinių pajėgumų veikimui ir stiprinimui, taip pat jų veiklai būtinų infrastruktūros sąlygų ir techninių paramos priemonių užtikrinimui.

1. ŽVALGYBA

Žvalgybos poreikiai ir AOTD žvalgybos produkcija. 2017 m. prioritетinės žvalgybos veiklos kryptys išliko nepakitusios, tačiau AOTD žvalgybos informacijos vartotojų poreikiai augo. Padidėjusį žvalgybos informacijos poreikį 2017 m. labiausiai lėmė RF karinio potencialo didinimas Vakarų karinėje apygardoje, įskaitant Kaliningrado sritį ir paaštrėjusi saugumo situacija Baltijos jūros regione dėl vykusių neskaidrių didelio masto Rusijos ir Baltarusijos strateginių mokymų „Zapad 2017“. Tuo pačiu augo ir NATO pajėgumų Lietuvoje žvalgybos poreikiai, pirmiausiai dėl Baltijos šalyse 2017 m. suformuotų NATO priešakinių pajėgų kovinių grupių.

2017 m. nacionaliniams žvalgybos informacijos vartotojams įvairiomis temomis Departamentas pateikė maždaug 700 įvairių žvalgybos produktų, iš kurių maždaug 20 proc. buvo visų šaltinių žvalgybos analizės produktai – žvalgybiniai vertinimai ir pristatymai. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausiai dėmesio visų šaltinių analizės produkcijoje skirta Rusijos ir Baltarusijos karinei-politinei, karinei-ekonominei ir karinei-technologinei sritims, taip pat Rusijos vykdomos agresijos prieš Ukrainą vertinimams (žr. grafiką Nr. 1). Kaip ir kasmet, 2017 m. parengtas vienas svarbiausių Departamento visų šaltinių žvalgybos analizės vertinimų – 2017 m. strateginis žvalgybinis vertinimas. Šiuo dokumentu siekiama ne tik paremti LR gynybos politikos formavimo procesus ir krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) plėtros ilgalaikį planavimą, bet ir iš anksto perspėti apie gynybos, karinio-politinio, karinio-

ekonominio, karinio-techninio, karinio-informacinio ir asimetrinio pobūdžio išorės grėsmės, potencialias grėsmes ir rizikos veiksnius LR nacionaliniam saugumui artimoje, vidutinėje arba ilgalaikėje perspektyvoje. Su šiuo vertinimu supažindinamos visos už nacionalinį saugumą atsakingos institucijos, KAS institucijos ir padaliniai, vykdančios gynybos pajėgumų ir operacijų planavimą.

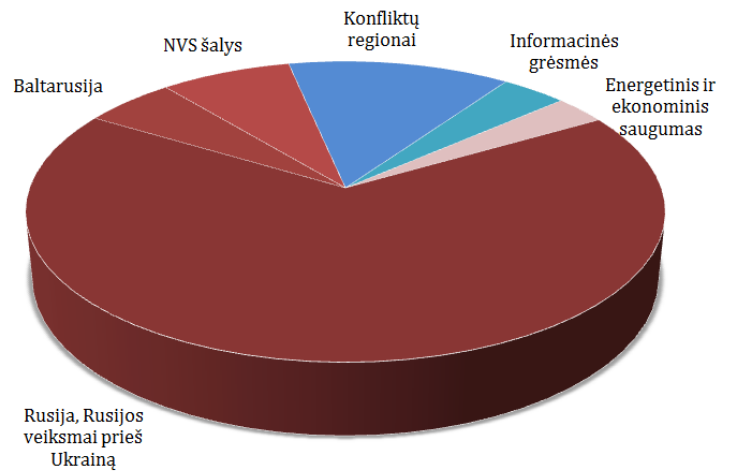
Krašto apsaugos ministerija (toliau – KAM) ir Lietuvos kariuomenė (toliau – LK) 2017 m. išliko pagrindiniai Departamento visų šaltinių žvalgybos analizės produktų vartotojai, tačiau AOTD žvalgybiniais vertinimais buvo aktyviai remiamos ir kitos ne KAS institucijos: LR prezidentūra, Seimas, Vyriausybė, Užsienio reikalų ministerija (toliau – URM) ir kt.

Pastaruosius metus Departamentas daugiau dėmesio skiria ne produktų periodiškumui, bet jų aktualumui pagal kylančius žvalgybos produktų vartotojų poreikius, todėl didžioji 2017 m. išleistų AOTD žvalgybinių vertinimų dalis buvo neperiodiniai (vadinamieji *ad hoc*) žvalgybiniai vertinimai. Atsižvelgdamas į žvalgybos vartotojų poreikius, Departamentas vis daugiau naudojo kitomis žvalgybos informacijos pateikimo formomis: informacijos teikimu žodžiu, konsultacijomis ir pranešimais aktualiomis temomis.

Žvalgybos parama LK. Siekdamas LK padėti kuo geriau pasirėngti šalies gynybai, vykdyti gynybos ir operacinį planavimą, 2017 m. Departamentas LK pateikė didžiąją dalį parengtų visų šaltinių žvalgybos analizės vertinimų, taip pat aktyviai rėmė kitais (vieno šaltinio) žvalgybos produktais ir žvalgybos pranešimais, dalyvavo susitikimuose ir diskusijose įvairiomis temomis su LK dalinių atstovais. Departamento atstovai 2017 m. dalyvavo ir įvairiose LK organizuotose nacionalinėse bei tarptautinėse pratybose.

Žvalgybos parama NATO ir ES institucijoms bei bendradarbiavimas su užsienio partneriais. Departamentas remia NATO ir ES institucijas įvairiais žvalgybos produktais, daugiausiai Rusijos ir Baltarusijos, įskaitant Rusijos veiksmus prieš Ukrainą, temomis. Šiais produktais NATO ir ES žvalgybos padaliniai naudojami, rengdami žvalgybos pažymus ir pranešimus, teikiamus NATO ir ES sprendimų priėmėjams, gynybos pajėgumų ir operacijų planuotojams politiniu (NATO Šiaurės Atlanto Taryba, ES Išorės veiksmų tarnyba ir Vyriausioji ES įgaliotinė) ir kariniu lygmeniu (NATO ir ES kariniai komitetai, NATO strateginio ir operacinio lygmens vadavietės). AOTD žvalgybos parama taip pat teikiama Lietuvoje dislokuotoms NATO priešakinėms pajėgoms (angl. *enhanced Forward Presence*; eFP) bei NATO pajėgų integracijos vienetui (angl. *NATO Forces Integration Unit*; NFIU) Lietuvoje.

Kaip ir kasmet, 2017m. AOTD žvalgybos pareigūnai aktyviai dalyvavo NATO ir ES žvalgybos institucijų veikloje:

Nr. 1. AOTD visų šaltinių žvalgybos analizės vertinimų tematika

Veiklos sritis	NATO	ES
Žvalgybos politika	NATO civilinės ir karinės žvalgybos vadovų susitikimai	ES gynybos žvalgybos direktorių susitikimai
	Darbiniai susitikimai karinės žvalgybos srityse	ES gynybos žvalgybos darbo grupių susitikimai
Žvalgybos analizė	Žvalgybos analitikų konferencijos įvairiais kariniais, saugumo, ekonomikos ir kitais klausimais	Teminiai žvalgybos analitikų susitikimai karinės, užsienio ir saugumo politikos bei energetikos klausimais, turinčiais įtakos ES ir visos Europos saugumui
Žvalgybos informacinės ir telekomunikacinės sistemos	Susitikimai, skirti sprendimams priimti	
	Sistemų vartotojų, saugumo ir techninių klausimų darbo grupių susitikimai	

Bendradarbiaudamas su užsienio partneriais Departamentas reikšmingai papildė savo žvalgybos rinkimo pajėgumais surenkamą informaciją. Nors daugiašaliuose susitikimuose apsieikiama vertinga žvalgybos informacija ir vertinimais, naudingiausia ir prioritetine bendradarbiavimo forma 2017 m. išliko dvišaliai susitikimai.

2. KONTRŽVALGYBA

Prioritetiniai 2017 m. žvalgybos poreikiai ir užduotys, kurias vykdė AOTD kontržvalgyba, išliko nepakitusių. Tai užduotys, susijusios su užsienio valstybių žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos, nukreiptos prieš LR gynybinę galią, ypač šnipinėjimo, nustatymu ir šių rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių šalinimu.

2017 m. AOTD parengė ir KAS vadovybei bei kitoms už nacionalinį saugumą ir gynybą atsakingoms institucijoms teikė įvairius kontržvalgybos produktus, iš kurių daugiau nei pusė buvo visų šaltinių kontržvalgybos analizės produktai – kontržvalgybiniai vertinimai ir pristatymai. Daugiausia dėmesio kontržvalgybos produktuose skirta užsienio saugumo ir žvalgybos tarnybų veiklai, nukreiptai prieš Lietuvos gynybinę galią bei rizikos veiksniams (pažeidžiamumams) KAS, kuriais yra arba gali būti naudojamosi vykdant šią veiklą. Dalis kontržvalgybos produktų parengta ir grėsmių kibernetinėje erdvėje tema: KAS vadovybė ir kitos už nacionalinį saugumą ir gynybą kibernetinėje erdvėje atsakingos institucijos buvo informuojamos apie subjektus, veikiančius ir keliančius grėsmę kibernetinėje erdvėje, jų taikinius, taikomus metodus ir bandymus pasinaudoti Lietuvos valstybės institucijų išlaptintos informacijos ryšių ir informacinių sistemų (toliau – IIRIS) pažeidžiamumu. Nemaža kontržvalgybinės informacijos vertinimų dalis taip pat buvo pateikta per konsultacijas žodžiu vykstant įvairiems susitikimams.

Siekiant nustatyti ir neutralizuoti rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes KAS saugumui ir LR gynybinei galiai, buvo vykdomi tęstiniai kontržvalgybiniai tyrimai ir operacijos, iš kurių keletas sėkmingai įgyvendinti: 2017 m. pabaigoje pagal AOTD pateiktą medžiagą LR generalinė prokuratūra pradėjo du ikiteisminius tyrimus pagal nusikaltimo, numatyto LR

baudžiamojo kodekso 119 straipsnyje „Šnipinėjimas“, požymius. Įtariant šnipinėjimu Rusijos naudai, vykdant šiuos ikiteisminius tyrimus, buvo sulaikyti trys LR piliečiai.

Departamento taikytų teismo sankcionuotų veiksmų prieš Lietuvos ir užsienio valstybių fizinius ir juridinius asmenis skaičius 2017 m., lyginant su 2015-2016 m., išliko panašus, bet išsiplėtė jų apimtys.

Kaip ir ankstesniais metais, 2017 m. buvo tęsiamas Departamento glaudus bendradarbiavimas su kitomis LR nacionalinę saugumą užtikrinančiomis ir teisėsaugos institucijomis. Aktualia kontržvalgybine informacija ir vertinimais buvo keičiamasi su Valstybės saugumo departamentu (toliau – VSD), Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Policijos departamentu, Lietuvos kriminalinės policijos biuru, Muitinės kriminaline tarnyba, LR generaline prokuratūra, Vadovybės apsaugos departamentu ir kt. Su šiomis institucijomis taip pat buvo bendradarbiaujama vykdant bendrus kriminalinės žvalgybos ir (ar) kontržvalgybinius veiksmus, operacijas ar įgyvendinant kitas bendras užduotis.

AOTD 2017 m. taip pat teikė paramą įvairiais kontržvalgybiniais klausimais NATO šalių kariniams vienetams ir kariams, dislokuotiems Lietuvos teritorijoje, ir tęsė dvišalį ir daugiašalį bendradarbiavimą su užsienio partneriais.

Įslaptintos informacijos apsauga. 2017 m. AOTD kaip ir kasmet vykdė netikėtą įslaptintos informacijos kontrolę KAS institucijose, tikrindamas, kaip yra laikomasi įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų. Nustatyta atvejų, kai netinkami įslaptintos informacijos naudotojų veiksmai, naudojantis ryšių ir informacinėmis sistemomis bei užtikrinant fizinę įslaptintos informacijos apsaugą, padidino įslaptintos informacijos neteisėto atskleidimo ar praradimo riziką. Patikrinimų rezultatai, vertinimai ir identifikuotų trūkumų šalinimo rekomendacijos buvo pateikti KAM ir LK vadovybei, o KAS institucijų vadams ir saugumo specialistams buvo teikiamos konsultacijos.

Be visa to, 2017 m. pastebėta ir teigiama tendencija – padidėjęs įslaptintos informacijos naudotojų budrumas. Lyginant su ankstesniais metais, 2017 m. smarkiai išaugo pačių naudotojų nustatomų galimų įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų pažeidimų ir informavimo apie tai atvejų. Ši tendencija sietina su sėkminga kryptingai atliekama KAS institucijų saugumo specialistų ir AOTD veikla, išsamiai informuojant įslaptintos informacijos naudotojus apie jau nustatytus įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų trūkumus ir jų pasekmes.

Siekdamas stiprinti įslaptintos informacijos apsaugą ir grėsmių prevenciją gynybos srityje, Departamentas 2017 m. taikė šias prevencines priemones:

- įslaptintos informacijos apsaugos kontrolės aktualijos 2017 m. pradžioje buvo pristatytos KAM ir LK vadovybei bei padalinių vyriausiesiems puskarininkiams;
- skaityta paskaita apie įslaptintos informacijos apsaugą vykdant įslaptintus sandorius per KAS saugumo specialistų kursą;
- 2017 m. gruodžio mėn. KAS padalinių saugumo specialistams pristatyti preliminarūs įslaptintos informacijos kontrolės KAS rezultatai;
- teiktos konsultacijos KAS institucijų personalui, atsakingam už įslaptintos informacijos

apsaugos organizavimą ir vykdymą dėl praktinio teisės aktuose nustatytų įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų taikymo arba reikiamų atlikti veiksmų, KAS institucijoje nustačius galimą įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimų pažeidimą;

- įslaptintos informacijos apsaugos tema rengti pranešimai LR gynybos atašė korpusui.

Stiprinant įslaptintos informacijos apsaugą, Departamentas prisideda ir aktyviu dalyvavimu rengiant bei derinant naujus ir tobulinant esamus įslaptintos informacijos apsaugą reglamentuojančius teisės aktus.

Vykdydamas KAS žinybinės saugumo priežiūros tarnybos (toliau – ŽSPT) funkcijas, Departamentas vykdo ĮRIS apsaugos priemonių įgyvendinimo kontrolę KAS. 2017 m. buvo gauta ir įvertinta maždaug trečdaliu daugiau paraiškų ir išduota leidimų naudotis ĮRIS, lyginant su ankstesniais metais. Pažymėtina, kad ŽSPT veiklą 2017 m. apsunkino tai, kad vis dar nėra patvirtinti ĮRIS apsaugos įgyvendinimą reglamentuojantys teisės aktai, kurie turėjo būti parengti 2016 m. spalio 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos LR valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymui (toliau – VTPĮ).

Fizinis saugumas. Kaip ir kasmet, Departamentas 2017 m. teikė paramą įvairioms KAS institucijoms projektuojant ir diegiant elektronines apsaugos sistemas (toliau – EAS) ir dalyvavo EAS pripažinimo baigtomis įrengti ir tinkamomis naudoti komisijų darbe. Pagal savo kompetenciją AOTD taip pat vertino KAS ir KAS tiekėjų patalpas dėl jų fizinio saugumo reikalavimų atitikimo dirbant su įslaptinta informacija ir ją saugant.

Įslaptintų sandorių saugumo KAS užtikrinimas. Vykdydamas įslaptintų sandorių saugumo užtikrinimą KAS, AOTD dalyvavo vertinant juridinių asmenų, pretenduojančių gauti įmonės patikimumą patvirtinančių pažymėjimą, patikimumą (įvertinti 4 juridiniai asmenys) ir atliko įslaptintos informacijos, naudojamos vykdant įslaptintus sandorius KAS, kontrolę 15 įmonių. Atliekant kontrolinius patikrinimus nustatyta, kad ir 2017 m. išliko 2016 m. pastebėta tendencija, kuomet įmonių darbuotojai, atsakingi už įslaptintos informacijos apsaugą įmonėje, vis dar nėra pakankamai gerai susipažinę su teisės aktu (ypač 2016 m. pasikeitusio VTPĮ ir įsigaliojusių atnaujintų bei naujų LRV nutarimų) reikalavimais, reglamentuojančiais įslaptintos informacijos apsaugą, todėl tikrinant buvo nustatyta įmonėms perduotos įslaptintos informacijos administravimo neesminių trūkumų, kuriuos įmonėms rekomenduota nedelsiant pašalinti. Departamentas 2017 m. taip pat teikė informaciją apie įmonių ir jų darbuotojų patikimumą, atsakydamas į VSD ir KAS pirkimo komisijos paklausimus.

Personalo patikimumas. Departamentas 2017 m. patikrino 1 101 asmenį (2016 m. – 944), kuris pretendavo gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ir 3 198 asmenų (pretendentų į KAS ir KAS personalą; 2016 m. – 3 318), kuriems reikalinga teisė dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“¹.

¹ Nuo 2016 m. spalio 1 d. įsigaliojus naujai VTPĮ redakcijai, asmenis, kuriems reikalinga teisė dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, tikrina KAS. Vadovaudamasis Žvalgybos įstatymu, AOTD dėl šių asmenų pagal savo kompetenciją teikia KAS tik turimą neigiamą informaciją, kai šie asmenys galimai yra susiję su priešiškomis užsienio žvalgybų tarnybomis ar jų atstovais arba su teroristinėmis organizacijomis ar jų atstovais.

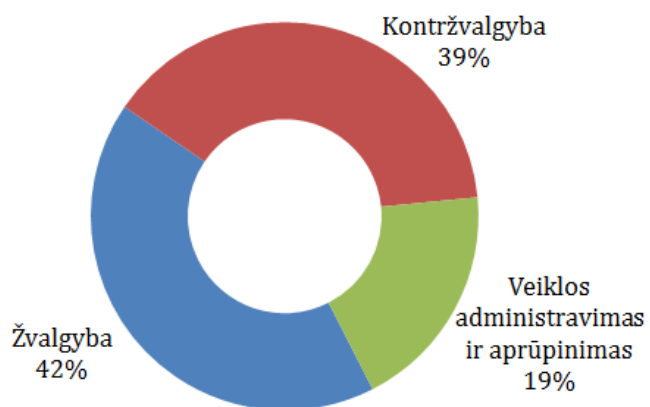
Tobulinant norminę bazę, per 2017 m. buvo parengti ir krašto apsaugos ministro įsakymais naujai patvirtinti du tvarkos aprašai:

- Leidimų dirbti ar susipažinti su išlaptinta informacija išdavimo, panaikinimo ir apskaitos organizavimo KAS tvarkos aprašas;
- Teisės dirbti ar susipažinti su išlaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, suteikimo ir panaikinimo KAS tvarkos aprašas.

Pažymėtina, kad atnaujinus nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą ir didėjant šauktinių skaičiui, proporcingai didėja ir su jais dirbančio ir prižiūrinčio KAS personalo skaičius, iš kurių nemažai daliai reikalingas leidimas dirbti ar susipažinti su išlaptinta informacija, o tai didina iš anksto neplanuotos veiklos ir tam reikalingų Departamento resursų apimtį.

3. IŠTEKLIAI

Personalas. 2017 m. Departamente tarnaujančio personalo skaičius šiek tiek augo, labiausiai buvo stiprinama žvalgybos sritis – žvalgybos veiklą vykdančio personalo dalis, lyginant su 2016 m. (40 proc.), padidėjo 2 proc. (žr. grafiką Nr. 2). Siekdamas maksimaliai panaudoti jau turimus žmogiškuosius išteklius ir kompetenciją, Departamentas 2017 m. atliko keletą vidinių struktūrinių ir funkcinių pertvarkymų.

Nr. 2. AOTD personalo pasiskirstymas pagal veiklos pobūdį

Departamento personalo mokymui ir kvalifikacijos tobulinimui skiriamas dėmesys kasmet didėja, 2017 m. vykdant AOTD personalo rengimą skirta 25 proc. daugiau lėšų nei 2016 m. Personalo rengimo prioritetai nesikeičia jau keletą metų, didžiausias dėmesys skiriamas žvalgybos ir kontržvalgybos specialistų rengimui. Kaip ir kasmet, daug dėmesio 2017 m. skirta užsienio kalbų, ypač rusų, mokymui ir tobulinimui. Mokymo srityje Departamentas bendradarbiauja su kitomis Lietuvos institucijomis ir užsienio partneriais. Dalis personalo rengimo kursų, panaudojant vidinius resursus ir kompetenciją, organizuojama pačiame Departamente.

Biudžetas. 2017 m. Departamentui skirtas finansavimas sudarė tinkamas sąlygas AOTD žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumų funkcionavimui bei šių pajėgumų stiprinimo prioritetinių priemonių įgyvendinimui. Tam 2017 m. buvo skirta 23 proc. viso Departamento biudžeto (2016 m. – 36 proc.). Daugiausiai dėmesio 2017 m. skirta Departamento pajėgumų funkcionavimui būtinos infrastruktūros plėtrai – tam skiriant 22 proc. viso Departamento biudžeto (2016 m. – 0,2 proc.). Prioritetiniai infrastruktūros plėtros darbai tęsiami ir 2018 m.

4. 2018 METŲ VEIKLOS KRYPTYS

AOTD veiklos kryptys 2018 m. nekinta. Departamentas tęs pradėtus darbus ir sieks:

- maksimaliai įgyvendinti Valstybės gynimo tarybos žvalgybos informacijos poreikius ir jų pagrindu suformuluotas krašto apsaugos ministro žvalgybos užduotis;
 - užtikrinti, kad turimi žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumai yra pakankami Departamentui įgyvendinant skiriamas užduotis;
 - stiprinti įslaptintos informacijos apsaugą ir vykdyti prevenciją KAS;
 - suteikti reikiamą paramą NATO ir ES institucijoms, didelį dėmesį skiriant sąjungininkų pajėgoms Lietuvoje.
-